Supply and Services Canada.1995. 8. J.J. Boulton Uniforms of the Canadian Mounted Police. Turner-Warwick Publication Inc. North Battleford, Sask. 1990. 9. Knucle's In the Line of Duty. Burnstown, General Store Publishing, 1994. 10. Canada, Sessions Papers, NWMP Rerport for 1890, p.2; NWMP Report, 1898.

Надійшла до редколегії 11.07.2000

***І.Є. Мезенцева**, викладач каф. кримінального права та кримінології Ун-ту внутр. справ*

Відповідальність за «відмивання» брудних коштів за законодавством Австрії та Швейцарії

АВСТРІЯ. Банківському законодавству Австрії притаманні деякі важливі особливості. По-перше, ця країна єдина на сьогодні в ЄС, в якій діє принцип абсолютної банківської таємниці. Цей принцип з 1988 р. закріплений у конституційній формі. Порушення банківської таємниці є злочином. Єдиною умовою повідомлення якихось відомостей про рахунки, клієнтів і операції правоохоронним органам є постанова суду при розгляді справ про умисні фінансові порушення кримінального характеру і злочини. У всіх інших випадках (розслідування податкових органів, органів банківського контролю і т.п.) австрійські банки не зобов'язані надавати фіскальним установам інформацію, що стосується їх відносин з клієнтами.

По-друге, з 1819 р. в Австрії існує система анонімних і номерних банківських рахунків, що стала «частиною національного економічного укладу». При відкритті такого рахунку і здійсненні операцій по ньому клієнт взагалі ніяк не ідентифікується банком. Анонімно може вестися також торгівля цінними паперами через спеціальний номерний рахунок в банківській установі, мати кодовий депозит для анонімного управління пакетами акцій. Незважаючи на багаторічні гострі дискусії в австрійському парламенті і в суспільстві та спроби внести обмеження у вищевикладені принципи банківської діяльності, до цього часу ніяких серйозних змін в цій сфері не сталося.

Проте, в 1989 р. Австрія приєдналася до Віденської Конвенції ООН від 19.12.1988 р., в 1991 р. підписала Європейську Конвенцію від 8.11.1990 р., з 1990 р. бере активну участь в підготовці рекомендацій Спеціальної групи по фінансових діях.

30 липня 1993 р. в КК Австрії спеціальним законом були внесені параграфи 165 і 165а, що встановлюють кримінальну відповідальність за легалізацію майнових цінностей злочинного походження. Формулювання складу злочину, що міститься в параграфі 165, загалом аналогічне поняттю відмивання грошей, даному в частинах 1 і 2 ст.261 КК ФРН [1, с.78]; всі основні положення відомих міжнародних конвенцій про боротьбу із злочином, що розглядається, враховані і відтворені в австрійській кримінально-правовій нормі. Однак, є і ряд особливостей. Так, для визнання легалізації

майнових цінностей злочином необхідно, щоб їх вартість перевищувала 100.000 шилінгів. У цьому випадку як покарання передбачено позбавлення свободи терміном до двох років або грошовий штраф. У той же час, відмивання майна вартістю понад 500 000 (як і здійснення даного діяння членом банди) є кваліфікуючою ознакою, що обтяжує кримінальну відповідальність. Розмір покарання при цьому коливається від 6 місяців до 5 років позбавлення волі.

Намір (прямий або непрямий) є єдиною передумовою злочинності діяння за суб'єктивним критерієм. Необережна форма провини, при здійсненні легалізації кримінальних капіталів, знаходиться за межами кримінальної відповідальності. У ч.4 параграфа 165 КК Австрії детальніше, ніж в багатьох інших країнах, дане визначення походження майнових цінностей, здобутих злочинним шляхом:

ч.4. «Предмет майна походить від злочинного діяння, якщо він отриманий злочинцем внаслідок цього діяння або придбаний в процесі його здійснення, а також в тому випадку, якщо в предметі майна здійснена вартість всіх майнових цінностей, які були спочатку отримані від злочинної діяльності». Отож, незалежно від кількості «матеріальних» перетворень і змін правових титулів кримінального майна його юридична природа, злочинність походження не міняються.

ШВЕЙЦАРІЯ. Особлива увага до фінансового законодавства Швейцарії зумовлена, насамперед, роллю її кредитно-фінансових інститутів. Швейцарія історично склалася як країна світових банкірів. Протягом багатьох десятиріч надійність швейцарських банків і правила збереження найсуворішої банківської таємниці були бездоганні. Протягом останнього десятиріччя ця ситуація, під впливом США і багатьох інших країн світової спільноти, стала поступово змінюватися.

У 1990 р. Швейцарія внесла в своє кримінальне законодавство в частині фінансових порушень серйозну корективу. Так, в розділі 17 Швейцарського кримінального кодексу була внесена і 1 липня 1990 р. набрала чинності ст. 305 – біс, що визнає відмивання майнових цінностей кримінального походження злочином. Редакція цієї статті викладена так:

«Той, хто зробить дію, придатну для того, щоб перешкодити розслідуванню походження, виявленню та конфіскації майнових цінностей, які, наскільки це знає або повинна передбачати дана особа, походять від злочину, карається ув'язненням або штрафом» [2, s.148].

Особливо суворі покарання передбачені в зв'язку з цим для учасників банд і злочинних угруповань, а також при здійсненні легалізації у вигляді промислу «з великим обігом або зі значним прибутком». У цих випадках передбачається позбавлення волі терміном до 5 років і штраф в розмірі до 1 млн. швейцарських франків. Вказаний максимальний термін позбавлення волі один із найнижчих у світі за злочинне відмивання «тіньових» капіталів.

Далі в ст.305 – біс визначається основним злочином, який приніс легалізований у Швейцарії прибуток, карне діяння (не тільки торгівля наркотиками), вчинене за кордоном, якщо в країні його здійснення воно також вважається злочином.

Потрібно звернути увагу на концепцію швейцарської теорії провини як елементу складу відмивання майнових цінностей кримінального походження. Так, згідно зі ст.305 – біс суб'єктивна сторона злочину характеризується умисною формою вини, при цьому намір може бути як прямим, так і непрямим. Введення непрямого наміру при легалізації (свідоме допущення здійснення даного злочину) в швейцарському кримінальному праві було спочатку зумовлене небажанням законодавця криміналізувати необережну форму вини – таким чином була зроблена спроба досягти компромісу із світовою спільнотою. Надалі Швейцарія визнала злочином також і необережне потурання легалізації злочинних капіталів, обмеживши, однак, при цьому коло суб'єктів такого карного діяння і зробивши ряд істотних обмовок.

У 1992 р. до Швейцарського Кримінального кодексу була внесена стаття 305 – тер, зміст якої можна перевести таким чином: «Той, хто у виконання своєї професії чужі майнові цінності прийме, допоможе їх вкласти (здійснити капіталовкладення – Прим. автора) або перевести, і при цьому упустить, з належною по даних обставинах ретельністю встановити особи персон, які вповноважують його до таких дій, карається позбавленням волі терміном до одного року, арештом або грошовим штрафом» [2, s.149].

Суб'єктами вищенаведеного необережного злочину є, нарівні з співробітниками банків і фінансових інститутів, також довірчі уповноважені, консультанти по капіталовкладеннях, фінансові керівники, особи, що професіонально здійснюють обмін валюти, торговці дорогоцінними металами і адвокати. Примітно, що в ст.305 – тер ніде не згадується про попереднє злочинне походження майнових цінностей, з якими здійснюються професійні операції. Мова йде про необережне упущення, невиконання обов'язку ідентифікування клієнтів взагалі, незалежно від того, потурає така необережність конкретному злочину чи ні; при цьому небезпека здійснення кримінальної легалізації береться до уваги. У цьому формулюванні закладений юридичний трюк, адже за ст.305 – тер карне тільки неідентифікування клієнта, в той же час, якщо клієнт був достатньою мірою ідентифікований, але при цьому подальші необережні упущення уповноважених осіб фактично сприяли здійсненню легалізації кримінальних майнових цінностей, то ці особи не можуть бути притягнуті до кримінальної відповідальності за необережне відмивання злочинних прибутків. У цьому принципова відмінність швейцарського підходу до оцінки форми вини у здійсненні відмивання майнових цінностей кримінального походження, в порівнянні, наприклад, з німецькими положеннями (261 Кримінального кодексу ФРН) [1, с.78].

Крім названих законодавчих розпоряджень в Швейцарії діють численні міжбанківські угоди про уніфікацію дій в сфері внутрішнього фінансового контролю. Найважливіша з них – Угода про корпоративні правила сумлінності банків 1977 р. Актуальні положення про запобігання використанню швейцарських банків для відмивання брудних грошей були внесені в цю Угоду 1 червня 1992 р. – банкіри були зобов'язані, зокрема, ідентифікувати своїх клієнтів в будь-якому випадку, якщо ними здійснювалися касові операції на суму понад 25.000 швейцарських франків [4, с.248–250].

Крім того, 18.12.1991 р. Швейцарською Конфедеративною банківською комісією була випущена Директива про боротьбу з відмиванням грошей [2, s.38–43]. Цей документ обов'язковий до виконання всіма банками на території Швейцарії, включаючи представництва і відділення іноземних банків в цій країні, а також дочірніми компаніями і філіям швейцарських банків за кордоном. Розпорядження даної Директиви по своїй суті засновуються на рекомендаціях Спеціальної групи по фінансових діях (FATF). Мова йде про заходи по встановленню особи ділків номерних і анонімних рахунків, обліку операцій і систематизації банківських даних, а також про обов'язок співробітників кредитно-фінансових установ надавати необхідну інформацію правоохоронним органам Швейцарії і зарубіжних країн.

Отже, якщо судити за законодавством розглянутих зарубіжних країн, а деякі з них мають багатий досвід боротьби з «відмиванням» грошей, певні держави регламентують цю проблему кримінально-правовими нормами.

Законодавством вищеназваних держав передбачаються максимальна і мінімальна межі покарання за злочини, пов'язані з «відмиванням» грошей. Так, якщо в США максимум позбавлення свободи, що загрожує за «відмивання» грошей, становить 20 років, а в Великобританії – 14 років, то в Бельгії верхня межа позбавлення свободи, передбачена за даний злочин законом, дорівнює всього 5 років. У Швейцарії та Австрії дії, пов'язані з «відмиванням» грошей із обтяжуючими обставинами, караються терміном ув'язнення або каторжними роботами також терміном до 5 років.

Як альтернатива позбавленню волі, або разом з цим видом покарання, практично у всіх країнах призначається також штраф. У деяких державах передбачається досить велика сума штрафу: наприклад, в США – до 500 000 доларів або в розмірі подвійної вартості майна, що використовується в операції; в Італії – від 2 до 30 млн лір; у Франції – від 50 000 до 500 000 франків.

З обставин, що обтяжують відповідальність, в країнах, що розглядаються, на першому місці стоїть здійснення злочину, пов'язаного з «відмиванням» грошей в складі банди; на другому – рецидив; на третьому – наявність великих сум «відмитих» грошей або отримання винною особою значних винагород.

Підсумовуючи сказане вище, можна прийти до висновку, що законодавством більшості держав передбачені покарання за здійснення злочинів, пов'язаних з «відмиванням» грошей. У деяких країнах Європи, де відсутні

закони про боротьбу з «відмиванням» грошей, ведеться активна підготовка до їх прийняття. Другий висновок зводиться до того, що між окремими справами існують значні відмінності в санкціях злочину, пов'язані з «відмиванням» грошей. Деякі держави (їх небагато) вельми лояльно відносяться до здійснення в них незаконних фінансових операцій, а отже, і в підході до покарання. Третім висновком є наявність в країнах жорсткого регулювання питань, що розглядають покарання за участь в організованих групах (злочинних співтовариствах), котрі займаються «відмиванням» грошей, неодноразове здійснення злочинів, пов'язаних з «відмиванням» грошей, наявність великих грошових коштів, отриманих внаслідок злочинного бізнесу. Необхідно зазначити, що тенденція до такого регулювання простежується не тільки у великих індустріально-розвинених країнах, наприклад в США. але і в порівняно невеликих державах, наприклад, у Швейцарії.

Список літератури:

1. Кернер Х. – Х., Дах Э. Отмывание денег: Путеводитель по действующему законодательству и юридической практике / А.Э.Жалинский (общ. ред.). М., 1996. 2. Strafgesetzbuch der Schweizerichen Konfederation. Bern. EBK-Verlag, 1996. 3. Muller C. Geldwascherei – Motive – Abwehr – Formen. St. Gallen. 1992. 4. «Грязные» деньги и закон: Правовые основы борьбы с легализацией преступных доходов / Под. ред. Е.А. Абрамова. М., 1995

Надійшла до редколегії 31.07.2000